

ԱՐԶԱԳԱՆԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՏԱՄՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

№ 18

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆԻՍԻ 1891

Ներկայ 1891 թ. Մարտից մինչև 1892 Յունվարի 1-ը բաժանորդագրին է ՈՒԹՂ ռուբլի կամ 30 ֆրանկ: Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խմբագրատանը՝ Թիֆլիզ Վէլիամինովսկի փողոց, քաղաքային Խորհրդատան հանդէպ: Ուրիշ տեղերից պէտք է գիմել՝ Тифлис, Редакция Армянскаго Иллюстрированнаго журвала „АРДЗАГАНКЪ“. Արտատաշմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien illustré
Առանձին համարի գինը 30 Կ. „A R D Z A G A N G“ Յայտարարութեան բառին 4 Կ.

ԿՈՎԿԱՍՅՈՒ ԿԻՆ, (պատկեր Լ. Կ. Գ. Լ.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — Տեղակայական խնդիր. Մաջառների ճանապարհորդութիւնը դէպի Ասիայի խորքերը: Սուրբ Գիրքը վարենիների համար: Նոր ստացած գրքեր: Ճարտարապետ Գ. Կիւլլենկեան: «Լէվրնգ Ներլը»: Թատերասէրների ընդհանուր ժողովը: Կ. ՊՕԼԻՍ. — Հանդէս հարսանեաց: Լուրեր Կ. Պոլսից: ՏԵՃԱԿԵԼԵՆ-ՆԱՅԵԼՍԵՆ. — Տերսիմի քրդերը: ՖիլիկեՏՕՆ. — Պ. Աղամեան: ԶԵՆԱԶԱՆ. ՅԵՅՏԵԼԵԼԻԹԻՒՆՆԵՐ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թէև տեղակայի իրաւունքների տալմանները մենք կատարելապէս պարզուած ենք համարում մեր յօդուածների շարքով, որոնք արձագանք գտան և արտասահմանի լրագրութեան մէջ, բայց և այնպէս հետևեալ համարում մենք կը հրատարակենք նոյն խնդրի մասին ուստի իրաւագէտ Իրի Գամբարովի յօդուածը, որ նա գրել է մեր առաջարկութեամբ: Մենք զարձանք յարգելի գիտնականին՝ տեղեկանալով մեր աշխատակից պ. Եւանդուլեանից, որ նա համամիտ է մեր հիմնական հայեացքին՝ տեղակայի նշանակութեան և իրաւանց մասին. սակայն աչքի առաջ ունենալով որ պ. Գամբարովը շեղուել է իւր նախկին տեսակէտից — չկարողանալով ի հարկ է իբրև իրաւագէտ չխոստովանուել, որ խնդրին վերաբերեալ օրէնքների բուն բացատրութիւնը մենք կատարել ենք ամենայն ճշտութեամբ—մենք կը տպագրենք այդ յօդուածը մեր պարզաբանութիւններով հանդերձ:

Պիշտի լրագրիւնների տեսլով՝ մաջառները պատրաստուած են ճանապարհորդելու դէպի Ասիայի խորքերը, դէպի այն անապատները, որ նրանց նախնիք հազար տարուց աւելի կը լինի որ թողած են: Լուրերին նայելով կոմս Եւգենի Զիլին նախապատրաստութիւն է տեսնում եկող տարուալ մարտից արշաւախումբը կազմելու, որին մասնակցելու են զնդապետ Գուստավ Էլէկը և պատգամաւոր Ստեփան Սեննիսին: Այդ արշաւախմբին մտադիր են միանալու շատ արիւտողրատ մաղբարներ: Ճանապարհորդութիւնը հետևեալ կերպով է կատարուելու— Բաղա-Պէշտ—Սև-ժով—Կովկաս—Կասպեան-ժով—Արալեան-ժով—Արևմտեան-Սիբիր—Արտաշեան-շղթայ: Արշաւախումբն իր հետ վերցնում է մի աշխարհագիր, մի ժողովրդագիր և մի մատենագիր: Գիտական նպատակների հետ,

նախադրուած ձեռնարկութիւնն աչքի առաջ ունի նաև ազգային նպատակ՝ ցանկանալով հետազոտել իրենց սկզբնական հայրենիքը: Արշաւախմբին մասնակցողներից իւրաքանչիւրը պիտի մէջ բերէ 3,000 գուլդէն:

Մինչև այսօր Աստուածաշունչը թարգմանուած է Նի ալ և ալ լեզուներով: Այժմ ամերիկացի Բօրտ ընկերութիւնը աշխատում է թարգմանել տալ և տարածել Սուրբ Գիրքը մինչև անգամ Աֆրիկայի խորքերում գտնուող կեսափայտների և վայրենի ցեղերի մէջ՝ յարմարեցնելով սոցա վայրենի բարբառներին Աստուածաշունչի ասացուածները:

Խմբագրութիւնն շնորհակալութեամբ ստացաւ հետևեալ գրքերը.

1) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», տարրական ընթացք, մասն Ա. փոխադրեց Գ. Երզնկեանց, Ա. և Բ. տարի, Թիֆլիզ 1891. տպարան Վարդանեանի. գինն է 30 կոպէկ:

Այս գալուցական ձեռնարկը փոխադրած է Գուգենբերգի ռուսերէն աշխատութիւնից, և նուիրած է Պ. Սանատարեանի լիշատակին:

2) Տ. Ն. «Վուսաբիմին» (Թարգմանութիւն) Մոսկուա, տպարան Պ. Բարխուդարեանի, 1891. գինն է մէկ ռուբլի:

Հեղինակի յառաջաբանում համառօտ և ճիշտ այսպէս է որոշած զրքիս բովանդակութիւնը և նպատակը. «Մեր վէպիկը վերաբերում է Բուլղարիայի վերածնութեան մեզ ժամանակակից շրջանին: Այս պատճառով էլ հեղինակը ստիպուած է եղել կամ հրաժարուել պատմական իրողութիւնների ճշգրիտ նկարագրութիւնից կամ հանդէս հանել թերևս մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող անձնաւորութիւններ: Մանաւանդ վերջինից կամենալով խոյս տալ, մենք օգուտ քաղեցինք պատմութիւնից, առնելով միայն պատկերի ֆօնը, և աշխատեցանք, որքան հնար էր, ճշգրիտ

կերպով դուրս բերել այսին պատճառով շատ հաջող լինի»...

Թարգմանութեան լեզուն թէև բաւական մաքուր է, բայց դարձեալ կրում է բնագրի տիպարը: Տպագրութիւնը մաքուր է և ղեղեցիկ, շատ ուրախալի է, որ պ. Բարխուդարեանը տպագրութեան ղեղարուեստական կողմի վերալ այդքան ուշք է դարձնում, արժէր որ մեր միւս տպարանատէրերն էլ նրա օրինակին հետևէին:

3) Սամուէլ Բալազեան, «Միկրոպներ», գասախօսութիւն, կարգացուած Գանձակի կլուբի դահլիճում 10-ին փետ. 1891 թ. (Արտատպած «Մուրջ» ամսագրից) Թիֆլիզ 1891. տպարան Պ. Ռոտինեանցի: Գինն է 10 կոպէկ:

Գրքիկիս բախնդակութիւնը հետաքրքրական է, բայց դժբաղդաբար այնպիսի լեզուով է գրած, որ նախ պէտք է մի օտար լեզուով թարգմանել, որպէսզի կարելի լինի հասկանալ:

4) Գօղ'օլ, «Տարաս Բուլ'բա»: (Համառօտ փոխադրութիւն), Զուշի, տպարան Պ. Մ—Յակովբեանցի. 1891. գինն է 5 կոպէկ:

Գասական հեղինակների գործերն ազաւաղ կերպով փոխադրելով կրկնակի լանցանք են գործում անփորձ գրիչները, նախ մեղանչում են հեղինակի ընդդէմ և ապա այն լեզուի, որի մատենագրութիւնը իբրև թէ հարստացնում են: Նշանաւոր հեղինակների առաւել երկիւղածութեամբ պէտք է մերձենալ:

Փոխադրողի լեզուն կրում է ռուսերէնի խոշոր հետքերն: Ռուսական բառերի տառադարձութեան ժամանակ—ԱԵ-ն փշիկով տառադարձելն վատ չէ և կարող է ընդհանրանալ: Գրքի տպագրութիւնը մաքուր է և գինն աժան:

Կ. Պոլսեցի ճարտարապետ լայտնի Հայ երիտասարդ գրող պ. Գալուստ Կիւլլէնկեանը, որ իւր ուսումն աւարտելով Լոնդոնի համալսարանում, աշխատակցում է եւրոպական նշանաւոր ամսագիրներին՝ ինչպէս Revue de deux mondes, Revue

archéologique և այլն, մօտերս հրատարակելու է Փարիզում իւր մի նոր աշխատութիւնը՝ «Voyage dans le Caucase»—Ճանապարհորդութիւնն Աւստրալ-կերնագրով:

Կ. Պօլսի «Լէվրեդ շէրլը» անգլիական լրագիրը լուծիսի 19-ից հետեւեալն է դրում Հայոց Ազգային ժողովի նստի առթիւ՝

«Հայոց Ազգային ժողովույ բացման համար Վեհ. Սուլթանի շնորհած արտօնութեան վրայ, Ն. Ա. Տ. խորէն Աշրքեան, Հայոց Պատրիարքը, կիրակի առաւօտ Մեծ Եպարքոսին ապարտնքը զնաց շնորհակալութիւն մատուցանելու Ն. Բարձրութեան միջնորդելուն համար Վեհ. Սուլթանին մօտ, այս արտօնութեան ստացման առթիւ:

Պանուցինք արդէն թէ Ն. Վ. Նուրեան էֆէնտի, անգամ Պետական խորհրդի, ժողովոյն ատենապետ ընտրուած է: Ժողովույ անգամք լաւագոյն ընտրութիւն մը չէին կրնար կատարել: Արդէն, պէտք է ըսել թէ ժողովոյն արդի կազմակերպութիւնն ալ մեծաւ ընտրանաւ կատարուած է և իւր մէջ կը պարունակէ Կ. Պօլսոյ Հայոց ամենէն յարգելի անձինքն, որոց միակ նպատակն է անկեղծապէս աշխատիլ, ընդ ուշիմ տնօրէնութեամբ իրենց ատենապետին, պահպանելու հայ հասարակութեան շահերը՝ արծարծելով հանդերձ ի նոսա անձնուիրութիւնն և երախտագիտութիւնը զոր կը պարտին առ Վեհապետն և առ կայսերական կառավարութիւնն:»

(Ար.)

Ընտրու 11-ին Թիֆլիզի Գումաշի գահ-լիճում տեղի ունեցաւ թատերասէրների ընդհանուր ժողովը: Ժողովի ատենապետն էր պ. Արասխանեան, իսկ ատենադպիրը պ. Ալ. Թարխանեան: Առաջիկայ սեզոնի փող հանգանակող մասնաժողովը յայտնեց, որ ինքը արդէն ժողովել է մօտ 2,600 ու., այսինքն աւելի, քան ենթադրուած էր հաւաքելու: Ժողովը վճռեց թատրոնի գործը յանձնել մի առանձին յանձնաժողովի հետեւեալ ընդհանուր պայմաններով. որ ներկայացումներն սկսուին հոկտեմբերի 1-ից ոչ ուշ, որ ամսական ներկայացումներ տրուին ոչ պակաս քան չորս անգամ և որ յանձնաժողովը սեզոնի վերջին ընդհա-

նուր ժողով հրաւիրէ և ներկայացնէ մանրամասն հաշիւ իւր գործունէութեան վերաբերմամբ: Նոյն երեկոյ կայացան լանձնաժողովի ընտրութիւնները: Ժողովը — հանգանակութիւն անող մասնաժողովի երեք անդամներին նրանց եռանդուն գործունէութեան համար իւր յարգանքը ցոյց տալու համար ձայների առաւելութեամբ երեքին ևս — պ. պ. Տէր-Նիկողոսեանին, Յով. Յովհաննէսեանին և Ալ. Թարխանեանին ընտրեց լանձնաժողովի անդամ: Իսկ նոր անդամներ ընտրուեցան իշխանուհի Մարիամ Բեկթարեկեան (ծն. 21/թախեան) և իշխան Նապ. Ամատունի, փոխանդամներ պ. պ. Ջիրվանդադէ և Հէջուրեան: Ուրեմն թատրոնի գործն այսուհետեւ համարեալ թէ լիովին անցնում է երիտասարդ ուժերի ձեռքը: Անկեղծ որոտով ցանկանում ենք եռանդուն երիտասարդներին կատարեալ յաջողութիւն. թող նրանք օգտուին նախկին գործիչների սխալներից, գործին աւելի նպատակաւոր ընթացք տալու համար:

Արդէն ամսոյս 16-ին լանձնաժողովի պատուէրով գերասան Պետրոսեանը ուղեւորուեց Կ. Պօլիս, որտեղից նա պէտք է բերէ մի գերասան գրամատիքական մեծ գրերի, մի գերասանուհի գրամատիքական մեծ գրերի և մի գերասանուհի կոմիքական գրերի համար, իսկ չորրորդը, կոմիք պ. Թուրեանին: Այս վերջինին պ. Պետրոսեանը կը բերէ իւր հայեցողութեամբ, իսկ առաջին երեքին պէտք է բերէ պարտաւորուած:

Ներկայումս Յանձնաժողովը զբաղուած է ընդերտուար կազմելով: Յանձնաժողովը այս գործը կը յանձնի իւր մի քանի անդամներին, որոնք եթէ կամենան իբրեւ օգնական կը հրաւիրեն մի քանի կողմնակի անձինք:

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՀԱՆԴԻՍ ՀԱՐՍԱՆԵԼՅ

ԳԵԼՖԵՅԵԼՆ ՈՐԲԵՆՈՅԻՆ ՍԷՃ

Խասգիւղի Գալֆայեան Որբանոցը կը շարունակէ որբուհիներ պատուարել, կրթութիւ, զարգացնել և որ աւելին է՝ պատ-

շահապէս ամուսնացնելով, ընտանիքներ կազմել:

Այս երկու շարքի Գալֆայեան Որբանոցին մէջ համեմատ շքով տեղի ունեցաւ հաստատութեան սանուհիներէն պարկեշտասուն Սր. Ազաւնի Թագուորեանի պատկազրութեան հանգէսն ընդ Մեծ. Գրիգոր էֆէնտի Աթլրեանի, պաշտօնեայ Կայսերական Անձնական Գանձուն վարչութեան: Պատկի օրհնութիւնը կատարեցաւ հանգուցեալ բարեյիշատակ Սրբուհի Մայրապետին օրով կառուցեալ մատրան մէջ, ուր կը հանգչին ոսկերք այն մեծ բարերարուհիներ, որոց մարդասիրական գործն ամենայն եռանդեամբ ու ճարտարութեամբ կը շարունակէ իւր ձեռնասունն համեստափալ Արանուհի Գալ:

Գալֆայեան Որբանոցէն ելնող այս նոր հարսն 1883-ին հօն մտած էր իրիւս անպաշտպան որբուհի մը: Բնիկ Նիկոմիդիացի է, և ութ տարիէ հետէ այս հաստատութեան մէջ ստացած է լաւ կրթութիւն, բաւական ուսում, և կար, ձեռ, ամեն տեսակ ձեռագործ և առտնին մատակարարութիւն սովորած է:

Որբանոցին բացումէն ի վեր երեսուն երեքերորդ որբուհին է սա որ կ'ամուսնանայ: Երեք շարաթէն պիտի կատարին նաև ուրիշ երկու որբուհիներու ամուսնութիւնք:

Աւստիկ գործք, արդիւնք, որք իրենք իրենց կը խօսին բաւական պերճախօսութեամբ, և պէտք չեն թողոր տեղի երկարաբանելու այս փոքրիկ այլ արդիւնաւոր հաստատութեան ծառայութեանց վրայ:

(ԱՐԵՒԷԼԷ)

Կ. ՊՕԼԻՍԻ մեզ գրում են՝

— «Արեւելքը», որ տեղակայական խնդրում համաձայն է «Արձագանքի» յայտնած մտքերին, արտատպեց պ. Գ. Եսայուլեանի յօդուածը, որ մեծ համակրութեամբ ընդունուեցաւ բանիմաց շրջաններէն:

— Կաթողիկոսական խնդիրը սկսած է բուռն կերպիւ մտքերն զբաղեցնել թէ բարձր հոգեւորականաց և թէ աշխարհական նշանաւոր գործողներու կարծիքն այն է, որ այս անգամուն ընտրութիւնը պէտք է համազգային լինի և սուրբ էջմիածնում: Մեզ յայտնի է, որ Սրբազան Պատրիարքն այդ խնդրի առթիւ հետեւեալ կարծիքն է յայտնած. «Ընտրութեան Ս. Էջմիածնի մէջ լինելու անհրաժեշտութիւնը և թեմերէն

մարդիկ ուղարկելու պէտքը ինքը վաղուց է որ կը պաշտպանէ և յաջողած է իսկ շատերը համոզել և յոյս ունի, որ այս անգամուն ընտրութիւնն այդ պէս լինի: Կաթողիկոսի ընտրութեան հրաւիրողին դեռ չէ ստացուած Պօլիս, այդ շրջափակներն է սպասում պատրիարքարանք, որ պաշտօնական գործողութեանց ձեռնարկէ»:

— «Ազգային ժողովը դարմանայի համաձայնութեամբ է ընթանում, որովհետև հակառակորդ ձայներն խեղդելու միջոց գտնուած է՝ ընդդիմախօս պատգամաւորք ժողովքէն կը վռնդուեն»:

ՏԱՃԿԱԿԱՆ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քարբէրդի գաւառական լրագրոյն մէջ կը կարգանք թէ Տէրսիմի Սար օղու ցեղէն Խարահիմ աղա նահանգին կեդրոնը դիմելով հեղափոխութիւն խնդրել է: Այս մարդ, կ'ըսէ նոյն լրագիրը, նշանաւոր է իւր քաջութեամբ և իբրև ճարտիկ նշանաւոր համբաւ ստացած է: Կուսակալը պէտք եղած պատիւները բրած է Խորահիմ աղայի, ինչպէս ցարդ բրած էր հեղափոխութիւն խնդրող ուրիշ լեզապետներու, և խօսք տուած է նմա թէ պէտք եղածն ի գործ պիտի դնէ բարձրագոյն ներում ձեռք բերելու համար:

— Տէրսիմի քիւրտերէն Բասիք Ռշաքլը Հասո և իւր հինգ ընկերք, որք առաջակութիւն կ'ընէին Ահնայ կողմերը ձերբակալուելու են ոստիկան զինուորաց կողմէ: Նոյնպէս Տէրսիմի Պախթիարը Աշլի-րէթէն Մամօ և Եուսուֆայր Աշլի-րէթէն իւր հինգ ընկերք ևս ձերբակալուել են Չարսանձաք գաւառակի բնակիչներէն առնուողներ գողանալով փախչել ուղած տներին:

Տէրսիմի աւագակներէն եօթը մարդեր ևս չորս ուղևորներու հաղուտներն և գիւղէ մը տասն եզ գողանալով փախած տներին ոստիկան-զինուորք վրայ հասեր և աւագակք եզերը ձգելով փախել են:

— Սեբաստիոյ լրագրոյն մէջ կը կարգանք թէ քաղաքէն կէս ժամ հեռուն գտնուած խան Եազըսը անուն տեղը մէկ քանի Սեբաստացի հայեր յարձակել են ուրիշ մէկ քանի հայերու վերայ, երբ առոնք ուղե-

ւորներ ճամբու գնելով կը վերադառնան եղեր: Յարձակողք զաշոյնով մէկ քանին վիրաւորել են: Տեղական կառավարութիւնըն իմանալով անմիջապէս ձերբակալել է վիրաւորողները:

(ԱՐԵՒԵԼՔ)

ՖԵԼԻԷՏՈՆ

Պ. Ա. Գ. Ա. Մ. Ե. Ա. Ն.

Ազամեան ևս յանձնուեցաւ սև հողին, որի անկենդան ծոցի մէջ գնացած են, կերթան և երթալու են՝ լիշատակաւոր ու անլիշատակ՝ անգործ թաղուի աշխարհիս և ունայնամիտ ամբարտաւանները, զոռոգ ցնորամիտները և բարեգործ հողիներն ու պաշտելի հանձարները: Գոցա ամենի լիշատակին ևս մարդիկ առհասարակ կը նուիրեն արտասուքի մի քանի ջերմ կաթիլներ. ոսկայն երանի այն հանգուցեալին, որ օժտուած է բնութեան ամենաբարձր շնորհքովն—հասնող: Այնպիսին՝ իւր կենդանութեան ժամանակ՝ կենդանի ու սիրելի է միշտ իւր ունկնդիրների համար և նորա էութեան մի կաթոյին մասը կարծես պատուաւորած լինի նոցա սրտի ամենաքնքուշ թելերի հետ: Այնպիսին՝ իւր մահուան ժամանակ՝ արտասուք թափել կուտայ, կը յուզէ, կողերէն ու կը ցնցէ մերձաւոր ու հեռաւոր սրտեր. և շատուշատ դարերէ վերջն իսկ անձանօթ ապագայ սերունդներ պարծանօք կը լիշեն նորա անունը և իբր անմահ խեղճ՝ կը պաշտեն նորա մտքի ստեղծագործութիւնը:

Ահա այս նախանձելի դասակարգին կը վերաբերի նաև Ազամեան, կատարեալ իրաւամբ, որովհետև իւր արուեստի ճիւղին մէջ մի այնպիսի կատարելագործ հանձար էր, որի նման շատ հազիւ տեսնուած է թատերական աշխարհի վրայ: ՅԱ տարեկան դեռ չկար Ազամեան երբ ամբողջ Ռուսաստան կ'զմայլէր նորա արտակարգ տաղանդովն. Ազամեան այդ տարիքի մէջ արգէն սկսած էր վայելել այն գերազմալ գովասանքներն զոր Սալվինի և Ռոսի քառասուն տարին անցնելէ յետոյ միայն ըսկսած էին վայելել, հետևաբար արժանի

է այսպիսի մի անձնաւորութեան մանկական կեանքի, պատանեկան միտումների և դերասանական արուեստի սկզբնական ճիւղումների մանրամասն և, նամանաւանդ ճշգրիտ պատմութիւնը ուսումնասիրել և այս աշխատութիւնը պատշաճ բարելւող-ձութեամբ կարող են կատարել իւր ժամանակակից մտերիմները միայն. իսկ այստեղ մենք անցողակի ակնարկ մը լով կարող ենք ձգել նորա ծնունդէն մինչև այն շրջանը, որ արդէն սկսած էր անսահման սգեւորութիւն ներշնչել:

Պետրոս Ազամեան ծնած է 1848-ին Կ. Պօլսոյ Ղալաթա քաղաքամասին մէջ. մանկական ծաղիկ հասակում կը զրկուի մօրմէն, այն առարկայէն որ բացառապէս մանկանց ամենասիրելի և ամենապիտանի էակն է: Իւր նախնական կրթութիւնը կստանայ Գառը դիւղի Վենետիկեան Մըխիթարեանների դպրոցը: Ազամեանի դերասանական ասպարէզն իսկապէս կսկսի դպրոցական դրասեղանէն. չայտնի էր իբր աշխույժ և սրամիտ աշակերտ և յարմար պարագային ցոյց կուտար թէ ունի դերասանական ձիրք: Գալոցէն յետոյ իւր հայրն Հերոնիմոս նորա դերասանական սէրը ունչացնելու դիտմամբ ժամագործի մօտ կուտայ դնա: Պետրոսը ըստ երևոյթի կը ջանար համոզանալ իւր վարպետին, որ ևս կայն ակամայ իւր ձեռներն կը ձգտէին աւելի գէպի մատրտն քան դէպի ունելիքն ու խարտոցը: Ժամագործը նկատելով թէ ապարդիւն է այդպիսի աշակերտ պահել, կարտաքսէ. Պետրոս կը վերադառնայ տուն արտաքուստ տխուր իսկ ներքնապէս ուրախ: Հայրը բնականաբար կը զայրանայ, բայց խորհելով թէ որդին գուցէ ընդունակ չէ ժամագործութեան, մի առւտրական գրասենեակի մէջ պաշտօն կը գտնէ նորա համար. ոսկայն այստեղ ևս Պետրոս չ'արդարացներ իւր հօր յոյսերը: Խընդիրը հան է որ հաշուակալութեան մէջ ևս կսպրդէին չարաչար սխալներ. թուանշանների այս ու այն կողմերը կը նշմարուէին կիսադէմքեր և ուրուագծեր, որոնք որեւէ առնչութիւն չունէին տոմարակալութեան հետ: Այս եղանակաւ բնականաբար չէր կարող կենալ նաև վաճառականի մօտ: Իւր ամբողջ ուշքը դէպի թատրոնն էր իսկ հօր ամբողջ ջանքն էր բնաջինջ ընել որդւոյն այդ փափագը:

Այդ միջոցին հաւումի թատրոնի և Հայոց թատերական ներկայացումների փայ-

լուն և ոգևորեալ ժամանակն էր. Հայոց անդրանիկ գերասաններն Ստեփան Էջ- շեան և այլք յարգելի աստիճանի վրայ էին բարձրացուցած Հայ թատրոնն, ընդ- Հանուր հետաքրքրութեան առարկայ էր եղած արդէն: Պատանին Պետրոս, որ ար- դէն այնչափ բուռն սէր ունէր այս արուես- տի վերաբերմամբ, չէր կարող անմասն մնա- լու դատապարտուիլ. ուստի զիշերը պատեհ առիթ կը գտնէր խօստալու դէպի թատ- րոն. պատանիի այս անսահման իղձը դե- րասանների կարեկցութիւնը կը շարժէր և նոքա կը հրաւիրէին նորան բեմակողմն, ուր տաղալայ հանճարը ստքի վրայ մի ան- կիւն կծկուած երկիւղախառն զմայլումով կը ծծէր թատերական քաղցր մթնոլորտը:

Հայրը վհատած մարդավարի գործի մը գնեկէն վերջապէս կը համակերպի Պետրո- սի իղձերին: «Գլուխդ քարը, կըսէ ծերու- նին, ես ալ մեղաւոր չեմ, ուզածդ ըրէ»: Եւ Ադամեան 1867-ի վերջին կը մտնէ Սրապիոն Հէքիմեանի գերասանական խմբ- բի մէջ: Առաջին խաղն, որին մասնակ- ցեցաւ Ադամեան, էր *Գոթիէն* Աշխարհաշու թատերգութիւնն. Ադամեանի ամբողջ դե- րը կը կայանար երկու բառերի մէջ՝ «մե- ռիւր, դաւաճան» և թատերաբեմի վրայէն այս բառերն արտասանած պահուն ոտնե- քը կը դողալին և սիրտը կը տազնապէր առաջին անգամը ասպարէզ դուրս գա- լուն և իւր իղձերի լրման արժանանալուն պատճառաւ: Անտարակոյս է որ այդ զի- շեր երեւակայութեան քաղցր մթնոլորտի մը մէջ խրոխտանօք կը ճախրէր պատանի Ադամեանի զուարթ հոգին, զի այդպիսի տարիքի մէջ ով չի բաղձար իւր գլուխը դափնիներով պսակել: Առաջին ներկայա- ցումէն յետոյ Ադամեանին հետզհետէ կը յանձնուէին աւելի կարեւոր դերեր և նա աստիճանաբար կը գրաւէր հասարակու- թեան ուշադրութիւնը:

1869-ին Ադամեան կը մտնէ Փասուլ- եաճեանի խմբի մէջ իբր երկրորդական դե- րասան, և միևնույն տարին այդ խումբի հետ կ'երթայ Նոր-Նախիջևան: Ա. Պօլսոյ մեծ հրդեհէն յետոյ կը վախճանի Ադա- մեանի հայրն Հերոնիմոս թողլով իւր որ- դին առանց նիւթական ուէ ապրուստի: Սակայն մի կողմէ թատերական ասպարէ- զը, միւս կողմէ նկարչութիւնը միջակ գո- հացում մը կուտային նորան կենցաղավա- րութեան. իսկ 1873-ին Յակոբ պէյ Պա- լեան ամենայն կերպիւ կ'օժանդակէ Ադա-

մեանին խաղալու Օրթագիւղի Բարեսիրաց թատրոնի մէջ: Սակայն այս և այսպիսի անցողակի փայլուն յաջողութիւններն ա- պարդիւն բաներ էին իսկապէս, որովհետեւ անկարող էին մի հիմնական ու հաստա- տուն ուղղութիւն տալ Ադամեանի տա- ղանդի զարգացման ու յառաջադիմութեան: Ադամեան՝ հակառակ իւր այս յեղեղով, անկանոն և անապահով կենցաղավարու- թեան, չը զիտեմ հանգիստ արդեօք թէ անհանգիստ սրտով, այնուամենայնիւ ճշ- մարտութիւնն այն է թէ սաստիկ հետա- մտութիւն ունէր զբաղելու լարջ կրթու- թեամբ. շարունակ լեզուներ կուսանէր. շատ կը կարդար, միշտ ընտրելով իմա- տալի գրքեր. մի առ մի կը ծանօթանար Եւրոպայի թատերական գրականութեան հետ: Իւր բոլոր ընթերցումների մէջ սովոր էր գնել իւր ըմբռնողութեան, իւր քննադա- տութեան ամբողջ կարողութիւնն, որով և առիթ կ'ունենար նուրբ հասկացողու- թեամբ ուսումնասիրել ու իւրացնել իւրա- քանչիւր կէտ և պատճառաբանութիւն, իւրաքանչիւր հոգեբանական դժուարա- թափանցելի երևոյթ, որոնք այնքան յա- ճախադէպ են թատերգութիւնների մէջ: Այսպիսի ուղղութեամբ մշակուած մի միտք չէր կարող զոհ մնալ Ա. Պօլսոյ անգոյն թատրոնէն, ուստի կը խորհի մի ուրիշ տեղ յագուրդ գտնել իւր պատուասիրական բաղձանքների համար:

Այս մտածումներով առաջնորդեալ 1879-ին Ադամեան կ'ուղևորուի Թիֆլիզ. նախա- պէս արդէն ուսումնասիրած լինելով Չէքոբե- րի, Դիլլէրի և այլ ականաւոր հանճարների գործերը՝ Թիֆլիզի մէջ սկսաւ նոցա գործերը ներկայացնել. կրիսաղար Հաճիբ, Օշէյլ, Արփայ Լիւր, Բարբառայ. սակայն իւր ամեն մի խաղը տա- կաւին շատ քննադատելի թերութիւններ կը պարունակէր: Թիֆլիսի լրագրութեան յա- տուէ է խիստ քննասիրութիւն, հետևաբար Ադամեանի գերախաղութեան պակասաւոր կէտերը՝ հակառակ Պօլսական դիւրագգա- ցութեան՝ անաչառ և երբեմն իսկ կծու կրիտիկայի կ'ենթարկուէր այդ լրագրու- թեան կողմէ: Թէև Ադամեան նախ դժ- կամակութեամբ կ'ունկնդրէր այդ հրապա- րակային քննադատութեան, «սակայն շատ շուտով կարողացաւ ըմբռնել նորա ճշմա- րիտ օգտակարութիւնը. իւրաքանչիւր քն- նադատական կէտ նկատողութեան կառ- նէի, կը համեմատէի և երկուքէն մի լա-ւագոյն խառնուրդ յառաջ կը բերէի. քն-

նադատութիւնը շարունակ պղտոր կէ- տէր կը պայծառացնէր մտքիս մէջ, և ես իւրաքանչիւր քննադատութենէ յետոյ կը զգայի թէ մի նոր գիւտ պիտի ընեմ», կը- սէր:

Այս տեսակ կրիտիկայի ներքեւ Ադա- մեան երեք տարուան գերադասեց յառա- ջադիմութիւն ըրաւ. նորա համարը Թիֆ- լիզէն ծաւալեցաւ համայն Ռուսաստան, ուր արդէն հրաշալի բեման անունը ստա- ցած էր: Պետերբուրգ, Մոսկուա և առ հասարակ Ռուսիոյ թատերասէր աշխարհը անհամբերութեամբ կ'սպասէր Հայ արուես- տագէտին. բայց ում հետ և ինչպէս խա- ղար Ադամեան Ռուսական թատերաբեմի վրայ: Խտայական լեզուն արդէն աշխա- րահայտ լինելով իւր լեզուի քնքուշ ար- տասանութեամբն, Սալվին ու Ռոսի ամե- նայն սիրալոթարութեամբ կարող էին ուն- կրնդիրներ գտնել Ռուսիոյ ուէ կողմը. բաց աստի նոքա միշտ կ'ունենային իրենց հետ գերասանական խումբեր: Իսկ Ադամեան ինչ համարձակութեամբ կարող էր բեմ դուրս գալ քանի որ գուրկ էր ամեն նը- պատտաւոր պայմաններէ. Հայ լեզուն Ռու- սաց մէջ յայտնի էր իբր վերին աստիճա- նի կոշտ և աններգաշնակ իւր առողա- նութեան կողմէ, մինչ այն աստիճանի՝ որ Ռուսները ծիծաղելի կը համարէին ոչ մի- այն Չէքոբերի խաղերի ներկայացումն, այլ մինչև անգամ և թարգմանութիւնն Հայ լեզուաւ. այսպիսի աննպաստ պայմանի վը- րայ եթէ աւելացնեմք որ Ադամեան չու- նէր նաև գերասանական սրէէ խումբ, այն ժամանակ լիովին կարող ենք մեր աչքի առաջ պատկերացնել Ադամեանի յա- ջողութեան ակնյայտ անկարելիութիւնը: Սակայն Ադամեան առանց վհատելու 1883-ին կը մեկնի Մոսկուա, Հայ ուսանողնե- րի հրաւիրանօք. ուսանողների հետ միա- սին կոկոսի խաղալ և այսպիսի պայմաննե- րի մէջ անգամ առաջին իսկ երեկոյեան անսահման յաջողութիւն կը գտնէ Ադա- մեան և հետևեալ օր Մոսկուայի բոլոր լը- րագիրներն ու Պետերբուրգի լրագրաց աշխատակիցները մեծ զմայլումով կը նկա- րագրեն նորա գերակատարութիւնը. Սալ- վինի և Ռոսի դեռ նոր թողած էին Մոս- կուայի թատերաբեմն, երբ Ադամեան ե- րևցաւ այնտեղ: Աշխարհիս այդ երկու ա- մենամեծ գերասանների մեկնելէն յետոյ, Հայ գերասանի մը երեւումը պարզապէս ծիծաղելի կը թուէր, սակայն իրողութիւ-

նրն այն է որ Ազամեան իւր արտակարգ հանձնարով կարողացաւ մոռցնել տալ նոցա լիշատակը: Ազամեան շրջեցաւ Ռուսիոյ երկու մայրաքաղաքներն ու միւս մեծ քաղաքներն, միշտ հայերէն կատարելով իւր դերերը և նոյն իսկ այս հանգամանքի տակ ամենուրեք վայելեց այնպիսի մեծ դրուատիքներ և պանծալի վկայութիւններ որոց արժանի եղած չեն ոչ Ռուսի և ոչ Սարկիսի, որ ստացած է «Թաղաւոր թատերգութեան» բարձրագոյն տիտղոսը:

Ազամեանի կատարած բոլոր խաղերը նոյնն են Ռուսի և Սարկիսի խաղերի հետ, այս պատճառաւ մայրաքաղաքի և միւս տեղերի Ռուս լրագիրները շարունակ համեմատական քննադատութեամբ են նայած Սարկիսի, Ռուսի և Ազամեանի հանդուստիպ գերերի վրայ: Ազամեանի և նոցա առաւելութիւնը իրարմէ որոշելու համար միակ և անաչառ միջոցն է զիմել այդ լրագրաց քննադատութեան. ուստի այս համառօտ կենսագրական տեսութեան մէջ պիտի բաւականանանք մի կամ երկու վկայութիւն միայն յառաջ բերել իւրաքանչիւր խաղի վերաբերմամբ:

Առհասարակ թատերական գրուածոց իւր-իւր գործը կը համարուի ձեքսրիւրի համէթը: Համէթ այնպիսի գերմարդկային մի տիպ է, որ աշխարհի առաջնակարգ դերասանների փորձաքարն է եղած: Այս խաղի կատարեալ ըմբռնման համար դարերէ ի վեր միտք կը յոգնեցնեն աշխարհի շատ երեւելի ու տաղանդաւոր դուլիներ. այդ խաղի առաջ թատերաբեմի վրայ նսեմութեան կը պարտաւորի ենթադրուի Ռուսի և Սարկիսի նման չնաշխարհիկ դերասանների փայլը:

Իսկ այս միւսնոյն խաղի մէջն է որ առաւելապէս կը փայլէր Ազամեանի հանձարի գերազանցութիւնը:

Պ. Տահադեան

(ՃԵՐԻՏԷԻ ԶԵՐԳԻԷ)

(Զարուհակելի)

Զ Ա Ն Ա Զ Ա Ն

120 Տարեկան հարս է: Թուրք լրագրաց տեղեկութեանց համաձայն, Ալվանսէրայի շրջակայ պարտիզպաններու խրճիթի մը մէջ կը բնակի Արապոյու Իպրահիմ անուն զնչու մը, որ 120 տարեկան

է: Այս մարդ յարգ բեռնակրութիւն կրնէ, ամեն օր լիսուն օխտի մօտ բեռ կրելով: Հարցուեր է իրեն թէ իւր այս ալեւոր հասակին մէջ լինչպէս կըլլար որ իւր մարմնական ուժն այնչափ շատ պակաս չէ: Երկայնակեացը պատասխաներ է. «Եթէ կեանքս թշուառութեամբ անցուցած չըլլայի, կարելի է հիմա աւելի ուժեղ մարդ մը կըլլայի. սակայն այս տարիքիս մէջ իսկ շատ օրեր ստիպուած եմ պստառ մը չոր հացով անցունել»:

Արապոյու իւր-իւր: Ամեն բանի արուեստականը շինուելէն ետքն, լինչ պատճառ կար անձրեւին ալ արուեստական չլինելու, մանաւանդ զի անձրեւն այնքան պէտքի բան մ'է որ եթէ անոր արուեստականը կարենայ բնականին հաւասարիլ, աշխարհս կերպարանալիս կըրնայ լինել:

Յունիս 11/23-ին Միացեալ Նահանգաց երկրագործական նախարարութեան տնօրինութեան ներքեւ Ուաշինկթընի մէջ փորձեր եղան անձրեւ յառաջ բերելու արուեստական կերպիւ: Պայթուցիկ նիւթերով լեցուած օդապարիկ մը օդին մէջ բարձրացաւ և ամպերուն մէջտեղը պայթեցաւ: Նոյն երեկոյ անձրեւ տեղաց, ըստ ակնկալութեան այս փորձն ընող զիտնոց:

Խմբիրն այն էր սակայն թէ անձրեւը գալոց էր արդէն, թէ այս զիտնոց շնորհիւ բարեհաճեցաւ գալ:

Ջայս խնդիր որոշելու համար, երկբագործական նախարարութիւնը պիտի կատարէ նոր փորձեր:

Անգլիացի գրագէտ Բարնհէմի նորերս հրատարակած վիճակագրութիւնից երեւում է, որ ներկայումս անգլիական Հնդկաստանի մէջ այլի կանանց թիւը հասնում է մօտ քսանութէկ միլիօնի, որոնցից 200,000 տասնից—տասնուչորս տարեկան հասակի են, 80,000-ը ինքնը տարեկանից պակաս, իսկ մնացածն այդ լիշեալ հասակներից աւելի տարիքով:

La semaine de constructeur Ֆրանսիական հանդէսը հաղորդում է, որ Աթէնքի ամերիկական դպրոցից ոչ հեռու հնագիտական խուզարկութիւններ կատարելով՝ երեւան են հանել մի քանի արուեստական առարկաներ, որոնք հնագիտա-

կան տեսակէտից մեծ արժէք կարող են ունենալ: Բաց ամենից նշանաւոր զիւտը Աթէնքի գերեզման է, որ դտնուել է նոյն տեղում, ուր դրած է եղել մի դագաղ, որի վրայ կարգացել են հետեւեալ արձանաւորութիւնը... «Ռիթմիկութիւն»: Բաց թէ արդիօք այս է իսկ Արիստոտէլի գերեզմանը՝ Աթէնքի ամերիկական դպրոցի տեսուչը տակաւին կասկածում է և սպասում է, որ հետզհետէ նոյն տեղում կատարած խուզարկութիւնները կամ հաստատեն և կամ հերքեն այդ զիւտի նշանակութիւնը:

«New-York-Nation» լրագիրը հաղորդում է, որ Նիւ-Եօրկի մէջ գտնուած Ջօն-Կօպլինսի յայտնի բժշկական դպրոցի վարչութեան խորհուրդն վճռել է թոյլ տալ ուսանողուհիներին մտնել այդ դպրոցը: Այս վճիռը, որ կայացրել է այդ դպրոցի վարչութեան խորհուրդը այն առթիւ, որ ամերիկացիք նուիրել էին այդ նպատակով 100,000 դոլար, կարող է համարուել, ասում է լիշեալ լրագիրը, որպէս վերջնական մի քաջ ամերիկացի կանանց համար դէպի բժշկական ասպարէզը:

Մի Ֆրանսուհի Գ2 աստեկան հասակի կտակել է Գիտութեանց Ակադէմիային Ֆրանսիայի 100,000 ֆրանկ այն նպատակով, որ այդ գումարը տրուի որպէս մրցանակ նորան, ով որ մինչև 1901 թուականը կը յայտնագործէ մի միջոց, որով կարելի լինի մեր երկրագնդից յարաբերութիւն ունենալ որ և է մօլորակի հետ և առաւելապէս Արէս (Մարս) մոլորակի բնակիչների հետ: Եթէ Ֆրանսիական ակադէմիան չ'ընդունէ այս պայմանը այդ ժամանակ այդ ընծան կը յանձնուի Միւլանի և կամ Նիւ-Եօրկի ակադէմիային:

Աշխարհիս ամենահին աւերակները, մօտ չորս հազար տարուան, արտասահմանի լրագիրների ասելով, գտել են Հաբէշտանի մէջ Աֆրիկայում: Այս աւերակները, որոնք կառուցուած են ճարտարապետական մի դարմանալի ոճով և գմայեցնում են իրանց այցելողներին՝ Աբօն—Սամբու կամ Իսպան—Բիւթ կոչուած կռատուններ են եղել:

Նորերս հրատարակուել են մի քանի աշխարհագիր տեղեկութիւններ Անգլիայի

աշխատանքները թուրք վերաբերեալ, որոնցից երեւում է, թէ տասը տարուայ ընթացքի մէջ՝ այն է 1881—1891 խոստոնի բնակիչների թիւը 3,815,544-ից հասել է մօտ 4,221,452-ի: Միւս մեծ քաղաքների բնակիչները մասամբ աւելացել և մասամբ պակասել են. օրինակ մինչդեռ Լիվերպուլի 552,508 բնակիչների թիւը պակասելով 517,116 է հասել, Մանչեստրի մէջ՝ ընդհակառակը 462,303-ից բազմացել է մինչև 505,409-ի: Հետաքրքիր են նոյնպէս հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ անգլիական լեզուի տարածման նկատմամբ: Սրանից հարկւր տարի առաջ աշխարհիս վրայ եղել են մօտ 22,000,000 ընտանիք անգլիներէն լեզուով խօսող, իսկ ներկայումս այս թիւն զգալի կերպով բարձրացել է մօտ 115,000,000 ընտանիքի: Բացի սրանից 120 ընկերութիւններ աշխատում են ընդհանրացնել այդ լեզուն աշխարհիս չորս կողմը, որի համար մօտ տասնութէկ միլիոն ու կէս ղօլլար զուտար է ծախսուում...

Բերլինի «Börsen Courier»-ը հաղորդում է այն միջոցների մանրամասնութիւնների մասին, որ բարոն Հիրշը ձեռք է առել Արգենտինայում ուստիաչի հրէաներին բնակեցնելու համար: Մայիսի սկզբում գրում է, չիշեալ լրագիրը, բար. Հիրշը ուղարկեց Արգենտինեան հասարակապետութիւնը Լոզանեան համալսարանի պրոֆէսոր Լեփանտային՝ յանձնարարելով հող ձեռք բերել: Գնում զետիւր շատ արգաւանդ է. լաւ նշակելուց յետոյ լաւ էլ եկամուտ է տալիս: Այդ ահագին տարածութեան վրայ, որ ներքին Աւստրիայի շափ կլինի, պէտք է հիմնուեն գիւղեր և շէներ վաճառանոցներով՝ բնակիչների թուի համեմատ չափանի նախագծով, այնպէս որ 5000 բնակչաւոր գիւղը վաճառանոցով պիտի գետեղուի տաս շէների կենդրոնում, որոնցից իւրաքանչիւրն ունենալու է 1000—2000 բնակիչ: «Կառավարութեան» գլուխը պիտի լինի ինքը բարոնը, որ պիտի վառավարէ և առաջ պիտի տանէ այդ գործը: Կառավարութիւնը կ'հաստատէ երկու երեք գաւառական քաղաքներ աւելի ընդարձակ վաճառանոցներով, Բոլոր նախապատրաստական աշխատութիւնները և կարգադրութիւնները պի-

տի վարէ Բուէնոս-Այրէսի տեղական յանձնաժողովը: Ձէներում, գիւղերում և գիւղաքաղաքներում բնակելու տների համար մշակուած են չորս կերպ՝ փոքր և մեծ, առանձնապէս գիւղատնտեսական, գիւղատնտեսական գերդաստանների համար և այլն:

Թէ ինչքան հող բաւական կ'ըլինի մի հոգու կամ մի գերդաստանի համար կորոշուի ամենամօտիկ ապագայում: Ձէներն ունենալով ինքնավարութիւն պիտի ենթարկուեն գաւառական իշխանութեանց, որոնք իրենց հերթում պիտի ենթարկուեն Բուէնոս-Այրէսի յանձնաժողովին. բաց թափաւորական չարաբերութիւնների ժամանակ բոլոր բնակիչները հպատակելու են Արգենտինեան հասարակապետութեան: Հետզհետէ գաղթականների թիւն աւելանալու համեմատ կ'շինուեն հասարակ երկաթուղիներ, հեռագրաղծեր, կ'հաստատուեն մթերանոցներ, գրամատներ և այլն:

Գաղթականներին Արգենտինիա տեղափոխելու համար կ'հիմնուին յանձնաժողովներ Վիէնայում, Լըւովում, Բերլինում, համբուրգում և Լոնդոնում, իսկ կենդրոնական յանձնաժողովը իւր նիստերը կ'ունենայ Փարիզում: Այս նախագծի զլուս բերելը մօտաւորապէս կ'նստի 100—150 միլիոն ֆրանկի:

Հիանալի՝ օրինակ մեր ունենորների համար:

Խմբագիր՝ ԱՅԳԱՐ ՅՈՎԱՆՆԻՍԵԱՆ
Տնօրէն՝ Ն. ՅԱՐՈՅ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՄԱԲԱՐԲԱՆ

ԱՍՏՈՒՆ ԾԱՂՈՒՆ 2 ԳՐԱՅ

Համաբարբաւ կը կոչուի այն զիրքը յորում կ'ամփոփուի բազմաթիւ նման «Ե» և «Է» կարգաւ Ս. Գրոց մէջ գործածուած բոլոր բառերն. միանգամայն նշանակելով իւրաքանչիւր բառի քանի անգամ և ուր ու ինչ շարաբանութեան մէջ չիշուեն: Աստուածաշունչն այնքան ընդարձակ է և այնքան տարբեր գիրքերէ կը բաղկանայ, որ արտաքոյ կարգի, գրեթէ գերբնական ձիրք ու հմտութիւն պէտք է՝ նորա գլխաւոր պարագայները միտքը պահելու համար, Լաւ Համաբարբաւ մը այս գծուարութիւնը կը փարատէ: Համաբարբաւն մի տեսակ ցանկ է Աստուածաշունչ Գրոց. և եթէ որ և է

մի աշխարհային գրքի համար մի լաւ ցանկ շատ պիտանի և օգտակար կը համարուի, որքան առաւել Աստուածաշունչի ցանկ մի պիտանի պէտք է լինի պայն ուսանողին համար:

Աստուածաշունչն կանոնաւոր պատմութիւն է, որ իւրաքանչիւր դէպք իւր ժամանակագրական կարգին նշանակէ. շատ անգամ պատմութիւն, մարգարէութիւն, խրատ, աղօթք, իրարու հետ խառնուած են. և շատ անգամ պատմութեան մի մասն մէկ տեղ չիշուած է և միւս մասն մի ուրիշ տեղ, կամ մէկ անգամ պատմուած դէպքի վերայ ուրիշ գիրքերու մէջ ևս ակնարկութիւններ կը լինին, որ նորա լուսաբանութեան մեծապէս կը ծառայեն, այնպէս որ մէկ գիրք՝ մի ուրիշ գրքի պակասը կը լրացունէ: Բաց որովհետեւ մարդոց միտքը բաւական չէ միանգամ ըմբռնել և պահել՝ Համաբարբաւը հնարուած է, որ մէկ տեսութեամբ Աստուածաշունչի մէջ եղած որ և է դէպքի մը բոլոր ակնարկութիւններն միանգամայն աչքի առջև կը հանէ:

Գարձեալ Աստուածաշունչն իբրեւ մի հին գիրք՝ հին ազգի մը լեզուաւ և ոճով գրուած, բառերու և խօսքի վարձուածներու լուսաբանութեան շատ կարօտ է: Բառերու և ոճերու աշտպիսի խրթնութիւններ ըստ մեծի մասին այնու կը պարզուին, երբ Աստուածաշունչի ուրիշ մասերու մէջ ևս գործածուած նոյն կամ նոյնպիսի ոճերու և բառերու հետ բաղդատենք, և աշտպիսի բաղդատութիւն մը կատարելու ամենէն լաւ դործիքն է լաւ Համաբարբաւ մը, յորում «Ե» և «Է» կարգաւ պատկերացած լինի իւրաքանչիւր ոճի ու բառի տարբեր գործածութիւնն, և մէկ ակնարկութեամբ իմացուի թէ այս ինչ բառը քանի անգամ և ուր գիրքերու ու զլուխներու մէջ գործածուած է՝ ի Ս. Գրոց: Մի և նոյն օրէնքով պատմական ու մարգարէական մութ կէտեր ևս ըստ բաւականին կը լուսաբանուին:

Նմանապէս Ս. Գրոց վարդապետութիւնները ճշգրութեամբ հետազօտելու և զանազան խօսքերն որոնցմ, այդ վարդապետութիւնները կը հետեւին՝ իրարու հետ բաղդատելու համար՝ անգուղական «Ճառալուծիւն կը մատուցանէ և անհնարին դժուարութիւններ կը փարատէ լաւ Համաբարբաւ մը:

Աստուածաշունչի մէջ ցիր ու ցան անհամար բարոյական խրատներն ըստ պատշաճի և չարմարութեամբ ի կիր արկանելու համար անհրաժեշտ կարեւորութիւն ունի Համաբարբաւն, որ իւրաքանչիւր տեսակն ամփոփ կերպով և՛ ի միասին կը պատկերացնէ ընթերցողին և առիթ

կուտայ նմա ընտրել ինչ որ իւր յատուկ նպատակին յարմար և պիտանի է:

Սորա եւ լաւ Համաբարբառի մը մի քանի ընդհանուր կրօնական յատկութիւններն: Բայց հայկական Աստուածաշունչի Համաբարբառն իրեն սեփական՝ լեզուաբանական յատկութիւններ ևս ունի, որով ամեն հայագէտի և հայ լեզուն ուսումնասիրողի համար պիտանեգոյն զիրքերէն մին լինելու կ'արժանանայ:

Հայկական Աստուածաշունչն իբրև հայոց լեզուի ոսկեգարեան առաջին և ամենէն կարելորդ ու ընտիր գործն՝ զրաբառի ալ և ալ յատկութեանց ամենէն արժանահաւատ վկայն և առաջնորդն է, և հետևաբար հայկական Աստուածաշունչի Համաբարբառն անչափ և անկրէւելի օգուտ կրնայ ընծայել ամեն հայագէտի: Հայերէն բառերու նշանակութիւնը բաղդատութեան օրէնքով ճշդող, բերականական համաձայնութիւնները սրոշող, յատուկ անուանց և օտար բառերու տարբեր զործածութիւնը և անոնց տառադարձութեան օրէնքը սահմանող:

—այս ամենը և առաւել քան զայս կրնայ գործել հայկական Համաբարբառն:

Հետևաբար լաւ Համաբարբառ մը անհրաժեշտ է ամեն դասակարգի հոգեորականաց, մանաւանդ քարոզչաց և դաստիարակաց, ճնողաց, Ս. Գրոց և Հայ լեզուի ուսուցչաց և ուսանողաց, և ընդհանրապէս ամեն քրիստոնէի որ իւր նուիրական Գրոց միտքն ու բովանդակութիւնն լաւագոյնս իմանալու և ուսանելու փափագ ու յօժարութիւն ունի: Այս միտքով և նպատակաւ և կրնանք ասել, նպատակաշարմար կատարելութեամբ Համաբարբառ մը չօրինած է Երուսաղէմի Սրբոց Յակովբեանց Միաբանութենէն Երժ. Տ. Թադէոս Վ. Քրիստաւորեան Արապկերցին. և զանազան պատճառներով 1869-էն մինչև ցայժ ևս հսկայ երկասիրութեան ձեռագիրը Ս. Աթոռոցս զրատան մէջ անտիպ կը մնար: Իսկ այժմ Ամեն. Յարութիւն Ս. Պատրիարքի հրամանաւ որոշած է այդ ընտիր երկն տպագրութեամբ ի լոյս ընծայել յօգուտ բանասիրաց Ազգիս:

Գիրքն մեծ գիրքով 1600 երեսներէ պիտի բաղկանայ: Ի գիրութիւն ծախուց տպագրութեան և յօգուտ ամեն կարգի բանասիրաց, բաժանորդագրութիւն բացուած է Թուրքիոյ համար մէկ լիւրաց Օսմանեան կանխիկ վճարելի: Ռոսսիայի համար 10 ռուբլէ և Եւրոպայի համար 25 ֆրանք: Յետ տպագրութեան առնել ուղղներն Թուրքիոյ մէջ պիտի վճարեն 1 1/2 լիւրաց Օսմանեան, ի Ռուսաստան 15 ռուբլի և յԵւրոպա 35 ֆրանք:

Տպեալ թերթերն ամեն տասն և հինգ օրը անգամ մի պիտի ստանան բաժանորդք աչն Կեդրոններէն, ուր գրուած և անդորրագիր ստացած են: Իսկ ցանկացողաց՝ յետ տպագրութեան ամբողջը միասին պիտի յանձնուի:

Կենդրոնական զրավաճառանոցը ի գիրութիւն Հայ ընթերցող Հասարակութեան տպագրելով Երուսաղէմի տպարանի աչս յայտարարութիւնը, ծանուցանում է, որ Թիֆլիզում բաժանուրդագրութիւնն ընդունում է Կենդրոնական Գրաստանանոցում:

Հ Ա Յ Ո Ւ Ե Կ Յ Ի Ռ
Թ Ի Ֆ Լ Ի Զ Ի Ա Ռ Ե Լ Տ Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ն Կ Ա Յ Ի
91—ն Յուլիսի 1891

Պ Ա Հ Ա Ն Զ Ք		Թիֆլիզում		Բաք. և Բաթ.		Ընդամենը	
				բաժնում.			
1. Դրամարկդ (առձեռն թղթագրք.) .	474,418	44	192,137	81	666,555	25	
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետ. Բանկ. բ. .	521,781	68	301,000	—	822,781	68	
3. Զեղջ. (Disconto) մուրհ. երկու ստոր.	2,380,362	30	1,030,790	80	3,411,153	10	
4. Զեղջ. մուրհ. մի ստոր. ապահ. ապ.	—	—	1,000	—	1,000	—	
5. Զեղջ. տոկ. թղ., կտրօնների և ալյն	11,255	13	6,499	65	17,754	78	
6. Փոխառութիւն գրաւականով՝							
ա) Պետութ. ապահ. տոկ. թղ.	1,086,346	19	422,716	—	1,509,062	19	
բ) " " " " " "	297,050	—	7,510	—	304,560	—	
գ) ապրանքների.	—	—	84,191	—	84,191	—	
դ) Ոսկուց և արծաթի	—	—	10,774	84	10,774	84	
7. Բանկայի պատկանեալ տոկ. թղ. .	478,863	34	71,688	96	550,551	30	
8. Ոսկի և արծաթ. փոխանակադրեր .	37,572	48	1,624	11	39,196	59	
9. Թղթակիցներ՝							
ա) Նոյա հաշիւը (Loro)	5,029,528	08	—	—	5,029,528	08	
բ) Բանկայի հաշիւը (Nostro)	4,699,602	78	—	—	4,699,602	78	
10. Բաժինների հաշիւը կենդրոնական վարչութեան հետ	659,737	09	—	—	659,737	09	
Կենդրոնական վարչութեան հաշիւը բաժինների հետ	—	—	90,539	63	90,539	63	
11. Բողոքուած մուրհակներ	20,384	03	1,000	—	21,384	03	
12. Պայմանաթ. անցուցած փոխառ. .	8,611	—	14,185	—	22,796	—	
13. Ընթացիկ ծախսեր	27,080	42	15,808	99	42,888	41	
14. Վահկարասիք և սկզբն. ծախսեր .	2,761	94	3,302	50	6,064	44	
15. Յետ ստացուելիք ծախսեր	6,533	60	3,625	82	10,158	42	
Բ. Ա.	15,741,888	50	2,258,725	11	18,000,613	61	

Պ Ա Ր Տ Ք		Թիֆլիզում		Բաք. և Բաթ.		Ընդամենը	
				բաժնում.			
1. Հիմնական դրամագլուխ	1,000,000	—	—	—	1,000,000	—	
2. Պահեստի դրամագլուխ	191,665	21	—	—	191,665	21	
3. Դրամական աւանդներ՝							
ա) Պայմանաժամով	2,722,068	—	397,184	—	3,119,252	—	
բ) Գ' Պահանջ	343,844	—	56,908	—	400,752	—	
գ) Ընթացիկ հաշուով. հասարակ	1,071,014	61	842,727	82	1,913,742	43	
դ) " " պայմանաւոր	—	—	160,339	14	160,339	14	
4. Մասնաւոր ընթացիկ հաշիւ պետ. թիֆ. բան. ապահ. տոկոս. թղթ.	850	—	—	—	850	—	
5. Թղթակիցներ՝							
ա) Նոյա հաշիւը (Loro)	5,260,605	37	—	—	5,260,605	37	
բ) Բանկայի հաշիւը (Nostro)	4,758,662	76	—	—	4,758,662	76	
6. Բաժինների հաշիւը կենդրոնական վարչութեան հետ	—	—	664,947	14	664,947	14	
Կենդրոնական վարչութեան հաշիւը բաժինների հետ	109,603	39	—	—	109,603	39	
7. Բանկայի բաժնետոմսերու անվճար կտրօնների բաշխը	9,076	60	—	—	9,076	60	
8. Չվճարուած տոկոսներ աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և ալ գործողութիւնների	78,469	99	25,984	58	104,454	57	
9. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ	137,408	50	65,977	40	203,385	90	
10. Փոխանցիկ գումարներ	58,620	03	44,657	03	103,277	10	
Բ. Ա.	15,741,888	50	2,258,725	11	18,000,613	61	

